

DOI: 10.7596/taksad.v6i3.925

Citation: Dolunay, A., Keçeci, G., & Kasap, F. (2017). Kıbrıs'ın Güneyinden Kuzeyine Göç Eden Kıbrıslı Türklerin Kuzeyde Doğan Çocuklarının Aile İçi Sözlü Anlatımlarla Oluşan Kıbrıslı Türk-Rum İlişkileri Algısı. Journal of History Culture and Art Research, 6(3), 560-591. doi:http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v6i3.925

Kıbrıs'ın Güneyinden Kuzeyine Göç Eden Kıbrıslı Türklerin Kuzeyde Doğan Çocuklarının Aile İçi Sözlü Anlatımlarla Oluşan Kıbrıslı Türk-Rum İlişkileri Algısı *

The Perceptions among the Children Born in the Northern Cyprus from the Turkish Cypriot Families Immigrated from the Southern Part of Cyprus to the North on the Relations of Turkish Cypriot-Greek Cypriot through the Family Statements

Ayhan Dolunay¹, Gökçe Keçeci², Fevzi Kasap³

Abstract

The Ottoman citizens together with the local community had generally lived a peaceful life in Cyprus, conquered by the Ottoman Empire in 1571, until the island was handed over to the England in 1878. Following such period and subsequent process, the Turkish Cypriots and Greek Cypriots continued to live together in the island until the foundation of Republic of Cyprus in 1960; yet, with the impact of British policies, the Turkish and Greek Cypriot communities had started to disintegrate. In 1950s, the island began to lose its nature and the concept of living together peacefully was disappeared due to the armed attacks of Greek Cypriots launched within the scope of underground military organisation and the responses of Turkish Cypriots through their underground military organisations together with the limited resources. The events, which stopped with the foundation of 1960 Republic of Cyprus, had become more severe following the obligatory leave of Turkish Cypriots from the partnership republic in 1963, and continued until the military intervention of Turkey in 1974 and both communities had losses, more in the Turkish Cypriot side. Until 1950s to 1974, the Turkish Cypriots, who did not feel secure in the southern part of island, migrated to the northern part of island. The relevant immigrants had shared their common lives with the Greek Cypriots before 1950s and then the following conflicts through oral narratives to their children born in the northern part of Cyprus; therefore, the perceptions of children of migrated families were only shaped with the narrations and some written references since a direct communication was not possible particularly until the opening of border crossing points. The original value of this study is the non-availability of any oral history research on the Turkish-Greek Cypriot relations before 1974 conducted with the generation after 1974; the aim of this research is to identify the perceptions of Turkish Cypriots born in the northern part of Cyprus mainly after 1974 that was shaped within the framework of oral narrations within the families through the individual interviews with the reference people sharing their experiences within the history via the press screening for the identification of social-political structure during the historical process, and the formation of such perceptions through the interviews.

Keywords: Immigration, Immigrants, Oral History, Turkish Cypriot, Turkish Cypriot – Greek Cypriot Conflicts, 1974 Peace Operation, Cyprus.

* Bu çalışma, 11-14 Mayıs 2017 tarihleri arasında gerçekleştirilen IV. International Eurasian Educational Research Congress (EJER)'de, Dolunay, Kasap ve Keçeci tarafından sunulan "1974 Sonrası Göç eden Kıbrıslı Türkler Üzerine Sözlü Tarih Araştırması" adlı bildirinin geliştirilmesi ile hazırlanmıştır.

¹ Near East University (Yakın Doğu Üniversitesi) Hukuk Danışmanı, İletişim Fakültesi Öğretim Görevlisi, İletişim Araştırmaları Merkezi Üyesi, Lefkoşa KKTC. E-mail: ayhandolunay@live.com

² Near East University (Yakın Doğu Üniversitesi) İletişim Fakültesi Dekanı, Görsel İletişim ve Tasarım Bölüm Başkanı, İletişim Araştırmaları Merkezi Başkanı, Lefkoşa KKTC. E-mail: gokce.kececi@neu.edu.tr

³ Near East University (Yakın Doğu Üniversitesi) İletişim Fakültesi Radyo, Televizyon ve Sinema Bölüm Başkanı, İletişim Araştırmaları Merkezi Üyesi, Lefkoşa KKTC. E-mail: fevzi.kasap@neu.edu.tr

Öz

1571’de Osmanlı İmparatorluğu’nca fethedilen Kıbrıs’ta, Osmanlı vatandaşları ile, yerli halk, 1878’de ada İngiltere’ye kiralanana kadar, bir arada, genel olarak huzurlu bir yaşam sürmüşlerdir. 1878’de, adanın İngiltere’ye kiralanması ve izleyen süreçte adada, 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti kurulana değin, Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar, bir arada yaşamaya devam etmiş ancak, İngiliz yönetiminin politikalarının da etkisi ile, Türk ve Rum toplumları süreç içerisinde ayrılmaya başlamıştır. 1950’li yıllarda, önce Kıbrıslı Rumlarca yer altı askeri yapılanma kapsamında başlatılan silahlı saldırılar ve Kıbrıslı Türklerin kendilerini müdafaa kapsamındaki yer altı askeri yapılanmaları aracılığıyla ve kısıtlı imkanlarla verdiği karşılıklarla birlikte, adada kayıplar yaşanmış, bir arada huzurlu yaşam olgusu yitirilmiştir. 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti’nin kurulması ile duran olaylar, 1963’de Kıbrıslı Türklerin ortaklık cumhuriyetinden ayrılmak zorunda kalmasının akabinde, yeniden şiddetlenmiş ve Türkiye’nin adaya 1974’de gerçekleştirdiği askeri müdahaleye kadar sürmüş; Kıbrıslı Türk toplumundan daha fazla olmak üzere, iki toplum da kayıplar vermiştir. 1950’lerden, 1974’e kadar, çatışmalar nedeniyle, adanın güneyinde kendilerini güvende hissetmeyen Kıbrıslı Türkler, adanın kuzeyine göç etmiştir. İlgili göçmenler, Rum toplumu ile 1950’ler öncesi ortak yaşamlarını ve sonrasındaki çatışmaları sözlü anlatımlarla, adanın kuzeyinde doğan çocuklarına aktarmış; özellikle 2003 yılında sınır kapıların açılmasına kadar, doğrudan iletişimin mümkün olamaması nedeniyle, göç eden neslin çocuklarının algısı, sadece anlatımlar ve bazı yazılı kaynaklar ile şekillenmiştir. 1974 sonrası doğan nesil ile daha önce, 1974 öncesi Türk-Rum ilişkileri hakkında sözlü tarih araştırması yapılmamış olması, çalışmanın özgün değerini ortaya koyarken; çalışmada, tarihsel süreçteki deneyimlerini aktaracak kaynak kişilerle gerçekleştirilen bireysel görüşmeler ve yine tarihsel süreçteki sosyal-siyasi yapıyı tespit adına basın taraması ile birlikte, temel olarak, 1974 sonrası kuzeyde doğan Kıbrıslı Türklerin, aile içi sözlü anlatımlar çerçevesinde şekillenen ilgili algılarının, gerçekleştirilecek mülakatlar ile şekillendiğinin tespiti hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Göçmen, Sözlü Tarih, Kıbrıs Türkleri, Kıbrıs Türk – Rum Çatışmaları, 1974 Barış Harekâtı, Kıbrıs.

Giriş

1571 yılında Kıbrıs’ın Osmanlı İmparatorluğu tarafından fethinden 1878 yılına kadar, Osmanlı egemenliğindeki ada, 1878 yılında, Osmanlı İmparatorluğu tarafından, Birleşik Krallığa (İngiltere) kiralanmış, 1. Dünya savaşında Osmanlı İmparatorluğu ve Birleşik

Krallığın ayrı cephelerde yer alması ve Osmanlı İmparatorluğu'nun güç kaybetmesinin de etkisi ile, Birleşik Krallık, adayı 1914 yılında, tek taraflı olarak ilhak etmiştir.

1914 yılından, 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti kurulana değin, İngiliz yönetiminde kalan adada, İngiliz yönetime karşı 1931'de patlak veren isyanın örnek verilebileceği çeşitli isyanlar olmuş; bu kapsamda, İngiliz yönetimi de adada yaşayan Kıbrıs Türk ve Kıbrıs Rum toplumlarının, birleşerek, kendisine karşı isyan etmesini önlemek adına, adada "böl ve yönet" politikası uygulamış; bu politika çerçevesinde de, iki toplum arasına nifak tohumları ekmıştır.

İngiliz yönetiminin böl ve yönet politikası çerçevesindeki çalışmaları sonuç vermiş; 1950'li yıllarda, Kıbrıs Rum toplumu tarafından EOKA ve Kıbrıs Türk toplumu tarafından TMT adlı askeri yeraltı teşkilatlar kurulmuş; iki toplum, birbirine karşı ciddi önlemler almaya ve savunma mekanizmalarını harekete geçirmeye başlamıştır.

1960 yılına gelindiğinde, iki toplum arası konsensüs sağlanmış ve Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur. Ancak, Kıbrıs Cumhuriyeti ortaklığı sadece üç yıl sürmüş; 1963 yılından 1974 yılına kadar, Rum-Türk çatışmalarının giderek tırmandığı dönem yaşanmıştır.

1974 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin adaya müdahalesi ve yeşil hattın günümüzdeki şeklini alması ile, iki toplum arası ilişkiler neredeyse "tamamıyla" kesilmiştir. Halen, mevcut ateşkes durumu, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin garantörlüğü altında sürmektedir.

Kıbrıs'ta, 1974 yılında son şeklini alan Yeşil Hat uygulaması ile, kendi sınırları içerisinde yaşamaya başlayan, özellikle 1974 sonrası doğan nesillerin, sınır kapılarının açılarak, adanın kuzeyi ve güneyi arasında, karşılıklı geçişlerin (gidiş gelişlerin) mümkün olduğu 2003 yılına kadar, doğrudan iletişimle değil; önceki nesillerin sözlü anlatımları ile algılarının oluştuğu bilinmektedir.

Diğer yandan, iki bölge arası telefon dahil olmak üzere, kitle iletişim araçlarının yasaklar nedeniyle kullanılamadığı, eğitim ile ilgili müfredatın ve dolayısıyla ders kitaplarının, iki tarafça da hasmane şekilde hazırlandığı, ateşkes antlaşması nedeniyle, sınır geçişlerinin mümkün olmadığı bu süreçte, bir birini tanımak ve anlamak yönünde, yegane iletişim aracının, bireysel yaşamışlıkların sözlü aktarımı ile söz konusu olmuştur.

I. Genel Olarak

A. Teorik Çerçeve

Bu çalışmada, 1974 sonrası Kuzeyde doğan Kıbrıslı Türklerin, aynı topraklarda yaşamasına rağmen, 2003 yılına değin doğrudan iletişim kuramadıkları Kıbrıslı Rumlara ilişkin, önceki neslin sözlü anlatımları ile oluşan algılarının tespitini amaçlamaktadır.

Çalışma, iki grup baz alınmıştır. İlk grup, 1974 öncesi, adanın güneyinde ikamet eden ve süreç içerisinde veya 1974’de, adanın kuzeyine göç eden Kıbrıslı Türkleri (10 kişi); ikinci grup ise, 1974 sonrası, söz konusu grubun kuzeyde doğan çocuklarını (10 kişi) içermektedir (toplam 20 kişi). Çalışma, ikinci grubun yaşantısının büyük bölümünü kapsayan, özellikle, sınırların kapalı olduğu ve karşılıklı gidiş gelişlerin (geçişlerin), hatta iletişimin dahi mümkün olmadığı, 1974-2003 dönemini kapsamı altına almakta; buna ek olarak, ilk grubun, 1974 öncesi yaşamışlıklarını (anlatımları ve tarihi kaynaklardan) ve 2003’ten sonraki süreçteki hususları da içermektedir.

Çalışmada, öncelikli olarak, göç ve göçmen kavramları tanımlanmış; 1571 – 1974 yılları genelinde, özellikle 1878 ve 1974 döneminin ele alınarak, adadaki sosyal ve siyasi durum ve bu süreç içerisindeki göç hareketleri hakkında bilgi verilmiş ve Kıbrıs Türk Toplumunun, Türkiye ile ilişkilerine değinilmiş, ardından ise, temelde, güneyden kuzeye göç eden Kıbrıslı Türklerin, 1974 sonrası doğan çocuklarının, aynı adada yaşanmasına rağmen, 1974 - 2003 yılları arasında neredeyse hiçbir iletişim imkanlarının söz konusu olmadığı Kıbrıslı Rumlara ilişkin, önceki nesillerin sözlü anlatımları ile oluşan algılarının tespiti sağlanmıştır.

Buna istinaden, sözlü tarihin önemi ve algı yaratma hususundaki yüksek etkisinin vurgulanmasına hizmet edecek çalışmada, Kıbrıs sosyal ve siyasi tarihi araştırılacak, özellikle adanın İngiliz sömürgesi olduğu dönemde (1878-1960) Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rumların o dönemde var olan ortak yaşamına ilişkin somut veriler elde etmek adına, ilgili dönemde yayınlanan bir Kıbrıs Türk gazetesi olan “Söz” gazetesinin, erişilen 1943-1944 yıllarındaki arşivi taranacak; bilimsel literatür çalışması ile eş zamanlı olarak, yazılı birçok kaynaktan rastlanmayan bilgi ve deneyimlere ulaşılması amacı ile, dönem içerisinde aktif olarak milli mücadeleye katkı koyan kaynak kişiler (3 kişi) ile görüşülmüştür. Yazılı resmi tarih dışına çıkabilmek ve bu perspektiften olaya yeni bir bakış açısı kazandırabilmek açısından bu kişiler ile yapılacak derinlemesine görüşmeler Kıbrıs’ta barış görüşmeleri sürecinde insani açıdan yeni bir çerçeve oluşturacaktır.

Özellikle 1974 sonrası doğumlular ile şimdiye değin, sözlü tarih araştırması şeklinde bir çalışma yapılmamış olması hususu, çalışmanın özgünlüğünü destekleyecek niteliktedir. Belirtildiği gibi, 1974 sonrasında adanın kuzeyinde doğanların, Rum toplumu ile ilgili bilgileri, sınır kapıları 2003 yılında açılınca değin oldukça sınırlı olup, başta, olaylar içerisinde aktif olarak yer alan, ilgili dönemi deneyimlemiş aile büyüklerinin aktarımlarına ve daha sınırlı olarak, yazılı kaynaklar (kitap, ders kitabı, gazete dergi), kitle iletişim araçları (radyo televizyon ve 1990 sonrası internet) dayanmaktadır. Bu kapsamda, 1974 sonrası kuzeyde doğan Kıbrıslı Türklerin, Rum toplumuna ve 1974 öncesi döneme ilişkin algısı,

temel olarak, aile büyüklerinin anlatımlarına dayanmaktadır. Bahse konu algı hususunda, tıpkı dönemde aktif olarak milli mücadeleye katılan kişilerle olduğu (yukarıda belirtildiği) gibi, 1974 sonrası doğan Kıbrıslı Türkler arasından, önceki nesillerin anlatımlarını sıklıkla dinleyen, tespit edilmiş kişiler ile görüşülmesi ile de bilimsel tespit/tespitler sağlanmış; anlatımlar sonucu oluşan algı ve bu kapsamda ortaya çıkan yaklaşımın, ortaya koyulması hedeflenmiştir.

Ayrıca, iki farklı dönemde doğanların, karşı toplum (Rum toplumu) ile ilgili hissiyatlarının olası bir barış sürecinin onanmasında etkili olacağı düşüncesinden hareketle, bu çalışmada olayları yaşayanlar ile, onların aktarımı ile yetişen, algıları şekillenen yeni neslin, sözlü aktarımlarla karşı topluma ilişkin tutum ve düşüncelerinin ne yönde şekillendiğinin de ortaya koyulması amaçlanmaktadır.

B. Göç ve Göçmen Kavramları

Çalışmada odaklanılan adanın güneyinden kuzeyine göç eden (göçmen) Kıbrıs'lı Türkler'in, adanın kuzeyinde doğan çocuklarının 1974 öncesinde Türk-Rum ilişkileri üzerine algısını tespitten önce, kullanılan olan “göç” ve “göçmen” kavramlarını tanımlamak gerekmektedir. Literatürde, “göçmen”, “sığınmacı” ve “mülteci” kavramlarının, sıkça, bir birine karıştırıldığı görülmektedir. Bu nedenle, öncelikli olarak, karışıklığın aşılması için, ilgili kavramların benzerlik ve farklılıklarının belirtilmesi ve çalışmada neden diğer kavramların değil de “göçmen” kavramının kullanımının tercih edildiğinin açıklanması yerinde olacaktır.

Bu noktada, ilk olarak, yukarıda verilen tüm kavramların temelini oluşturan “göç” kavramının tanımlanması gerekmektedir. Göç; *“çalışma, ve/veya eğitim ve/veya yaşama amaçları ile, bireysel olarak veyahut toplu halde, yaşanılan bölgeden, bir başka bölgeye doğru gerçekleştirilen nüfus hareketleri”*dir (Erkan & Erdoğan, 2006: 81; Bulut & Eraldemir, 2015: 16).

Göç, niteliksel açıdan, ikiye ayrılmaktadır: “Zorunlu göç” ve “gönüllü göç” (Aksoy, 2012: 293). Bireylerin ülkelerindeki bir takım ciddi huzursuzluklar, çatışmalar, iç savaş vb. kaynaklı olarak, kendilerinin ve/veya ailelerinin can güvenliklerinden şüphe etmesi gibi hallerde, ülkeleri içinde güvenli gördükleri başka bölgelere veya güvenli hissedeceklerini düşündükleri başka bir ülkeye göç etmeleri zorunlu göç olarak adlandırılırken (Erkan & Bağlı, 2005: 109); böylesi hayati unsurların etkisi ile değil, tamamen daha iyi ekonomik şartlara ulaşabilmek veya eğitim alabilmek amacı ile (Castles & Miller, 2008: 11) gerçekleştirilen göç hareketleri gönüllü göç olarak adlandırılmaktadır (Tunç, 2015: 31; Sayın, vd., 2016: 3).

Göç, coğrafi açıdan da, ikiye ayrılmaktadır: “İç göç” ve “dış göç”. Bireylerin ülke içi (bölgeler arası veya bölge içi) yer değişimleri iç göç; ülke değişikliği içeren hareketleri ise dış göç olarak adlandırılmaktadır (Erkan & Erdoğan, 2006: 81; Öztürk & Altuntepe, 2008: 1589; Akıncı vd, 2015: 62-63).

Göçmen ise, açıklanan göç hareketlerinden birini (iç göç kapsamında gönüllü veya zorunlu; dış göç kapsamında gönüllü veya zorunlu) gerçekleştiren birey ve gruplara verilen genel addır (Kara & Korkut, 2010: 154).

Diğer yandan, literatürde yer alan ve sıklıkla karıştırılan, ilgili “sığınmacı” ve “mülteci” kavramlarının da açıklanması gerekmektedir.

Göçmen kavramı, belirtilen nüfus hareketlerini gerçekleştirilenlere verilen genel ad olduğu için, doğal olarak, iç göç veya dış göç kapsamında, hem zorunlu göçü hem de gönüllü göçü kapsamı altına almaktadır. Oysa ki, sığınmacı ve mülteci kavramları, sadece zorunlu göçü kapsamakta olup; gönüllü göçü kapsamı altına almamaktadır.

Ayrıca, “sığınmacı” ve “mülteci” kavramları da farklı durumları ifade etmektedir. Ülkesindeki ciddi huzursuzluk, çatışma veya iç savaş gibi hallerde, can güvenliğinden şüphe duyan bireylerin ve/veya ailelerinin, bir başka ülke devletine veya Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliğine başvurarak, sığınma talep talebinde bulunmaları ve başvurdukları yabancı devletin ülkesine veya BM Yüksek Komiserliğinin önerdiği bir yabancı devlet ülkesine göç etmeleri halinde, bahse konu göçmenler, bireyler, başvuruları kabul edilinceye değin, “sığınmacı” olarak tanımlanmakta; başvurularının kabul edilmesi durumundaysa, “mülteci” statüsüne geçmektedirler (Aybay, 2010: 24; Kara & Korkut, 2010: 154-155; Tunç, 2015: 32; Özkan, 2017: 73; Ziya, 2012: 232-234).

Verilen açıklamalar ışığında, çalışmanın odak noktasını oluşturan, 1974’de savaş ve 1974 öncesi süreçte, çatışmalar nedeniyle, adanın güneyinde yaşamsal güvencesi kalmayan Kıbrıslı Türklerin adanın kuzeyine göç edişi çerçevesinde; ilgili bireyler için “mülteci” veya “sığınmacı” kavramlarının kullanımı doğru olmayacak; “göçmen” kavramının kullanımı kanaatimizce yerinde olacaktır.

II. Tarihsel Süreç İçerisinde: “Adadaki Sosyal - Siyasi Durum ve Süreç İçerisindeki Göç Hareketleri” ve “Kıbrıs Türk Toplumunun Türkiye İle İlişkileri” (1571 – 1974 Genelinde; Özellikle 1878 – 1974 Dönemi)

A. Adadaki Sosyal – Siyasi Durum ve Süreç İçerisindeki Göç Hareketleri

1571 yılında, Osmanlı'nın adayı fethetmesi ile birlikte (Gazioğlu, 1994: 10-11), iç Anadolu ve Akdeniz'den (Akhisar, Konya vb.), sürgün fermanı ile, bir grup birey (Kıbrıslı Türkler), Kıbrıs'a getirilirler. Bahse konu grubun büyük bir kısmı zanaatkar ailelerden oluşmakta; nalbantlık, keçecilik gibi, değişik meslekleri icra etmektedirler. Adanın değişik bölgelerine yerleştirilirler. Bu kapsamda da 1571'den, 1878 yılına değin, Osmanlı adayı fethettiğinde adada bulunan Kıbrıs'ın gayrimüslim yerli halkı ve Kıbrıslı Türkler, Osmanlı egemenliğinde, birlikte yaşarlar. Bu süreçte, Osmanlı yönetimindeki adada, Rumlara bir takım dini ayrıcalıklar da tanınır.

1571 yılından, 1878 yılına değin, diğer bir ifade ile 3 asır (307 yıl) boyunca Osmanlı egemenliğindeki adada, bir arada yaşayan Kıbrıslı Türkler ve zaman içinde Kıbrıslı Rum kimliğini edinmiş adanın yerli halkı arasında, farklı din, dil ve ırktan bireylerin bir arada yaşadığı her ülkede olabilecek bir takım genel uyuşmazlıklar söz konusu olsa da ciddi çatışmalar vuku bulmaz. İki toplum bir arada, huzur içerisinde yaşamlarını sürdürür.

1878 yılında, Osmanlı – Rus savaşı sırasında, Osmanlı'nın ekonomik ve askerî açıdan zayıf düşmesi ile birlikte, ada İngiltere'ye kiralanır (Solsten, 1993: 20). Bu durum 1914 yılına değin sürer. 1914 yılında, Osmanlı ve İngiltere'nin farklı cephelerde yer alması nedeniyle, İngiltere tek taraflı olarak adayı ilhak eder ve Osmanlı Devleti'ne kira ödememeye başlar (Çakmak, 2008: 207).

1923 yılında, Lozan Anlaşması'nın Türkiye Cumhuriyeti'nce imzalanması üzerine, anlaşmanın 20. maddesi uyarınca, adanın Birleşik Krallık tarafından ilhakı resmen tanınır ve anlaşmanın 21. maddesi uyarınca, adadaki İngiliz yönetimi de Türklere, “Hakk-ı Hıyar” tanıyarak; dileyen Türklerin anavatanlarına dönebilmesine yol açar (Çakmak, 2008: 208-209; Akgün, 2012: 4). Ancak ilgili dönemde, adadaki Türklerden 7-8 bin dolayında kişi Türkiye'ye göç edince; tek toplumun yönetimlerine karşı direnişi yerine, iki toplum arasında çatışmalar yaratarak, yönetimleri ile mücadele edilmesini önleyebileceği düşüncesinden hareketle, adadaki Rumlara karşı, Türklerin de varlığını gerekli gören İngiliz yönetimi, söz konusu dış göçü engellemeye başlamıştır. Bu dönemde, adadaki Türkiye konsolosluğu, Türklerin Anadolu'ya göç etmesini, Türkiye'de süren milli mücadeleye destek için tüm komşu ülkelerde bulunan Türkleri Anadolu'ya göç için teşvik edildiği gibi, desteklerken (Evre, 2004, 62); Kıbrıslı Türkler arasında ise, göçü destekleyen ve Türklerin adadaki varlığını koruması için göçe karşı olan iki farklı görüş söz konusu olur, ancak Anadolu'ya göçler sürer (Akgün, 2012: 5).

Bu tarihe değin en büyük iç göç ise, Lefke bölgesinde 1912 yılında kurulan Cyprus M. Cooperation (CMC) adlı maden işletmesinin sürekli genişlemesi nedeniyle söz konusu olur. Gerek Türklere gerekse Rumlara iş imkanı sağlanır. Hatta ilgili şirketin çalışanların haklarını

gasp etmesi ile birlikte, Kıbrıslı Türkler ve Rumlar, bir arada hareket ederek, 15 Haziran 1935’de, tarihin en büyük grevini gerçekleştirir. İlgili bölge, işçilerin barınmasını da sağlayacak bir yapıya sahiptir: Lojmanlar sağlanır, ticari merkezler kurulur, eğlence merkezleri kurulur. Bu kapsamda bölgede, Rumlar ve Türkler bir arada çalışırlar ve yaşarlar.

1931 yılında, Lefkoşa’da, İngiliz yönetimine karşı büyük bir isyan söz konusu olur ve buna tepki olarak, İngiliz yönetiminin uygulamaları daha da “sertleşir”. Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar bir arada huzurlu bir yaşam sürdürmeye devam ederken, her iki toplumun İngiliz yönetimine karşı olmaları da ortak bir başka noktalarını oluşturur. Ancak ortak bir nokta olsa da İngiliz yönetimine karşı tepkiler her zaman aleni şekilde ortaya koyulamaz; isyan hareketleri sıklıkla görülmez. Hatta, İngiliz yönetiminin baskılarından kurtulabilmek adına, görünürde olumlu tutum sergilenir. Bu durum, dönemin Kıbrıs Türk gazetelerine de yansır; İngiliz yönetimi ile “iyi geçinme” çabaları sergilenir; dönemin İngiltere başbakanı Churchill hakkında, olumlu haberler yapılır.

(Söz Gazetesi, Sayı 2115, 10 Eylül 1943)

Diğer yandan, Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar, “Kıbrıs Kuvveti” adlı askeri yapıda, İngiliz yönetimi komutasında, bir arada yer alır; ortak yaşam sürdürülür.

**KIBRIS KUVVETİNE
ASKER KAYDI**

Aşağıda yazılı köyler halkı şu tarihlerde kayıd memurları köylerine gittiği zaman orduya katılmak fırsatını bulacaklardır:—

Cumartesi 23.9.44.

Prastio ö.s. 4; Kaziveran ö.s. 4.30; Galini ö.s. 5.30; Varoş 6.30; Loutros 7; Kserovuno 7.30

Pazar 24.9.44

Aşağı Pirgo ö.e. 11; Yukarı Pirgo öğlen 12; Mansura ö.s. 4; Mosfileri 4.30; Ay. Theodotos 5.30; Kokkino 6. (ad)

(Söz Gazetesi, Sayı 2435, 21 Eylül 1944)

Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar arasında, yardımlaşma da söz konusu olur. Bu kapsamda, Kıbrıslı Türkler, Kıbrıslı Rumların kurum-kuruluşlarına, Kıbrıslı Rumlar ise, Kıbrıslı Türklerin kurum-kuruluşlarına zaman zaman yardımlarda bulunur; sahiplenilmeyen cenazelerin defin giderlerinin, diğer toplumdan bir yardımseverce üstlenildiği dahi olur.

30 Eylül 1943

**Bir Rum Yurtaşımızın
Mektebimiz Fakirlerine Yardımı**

Söz Gazetesine.

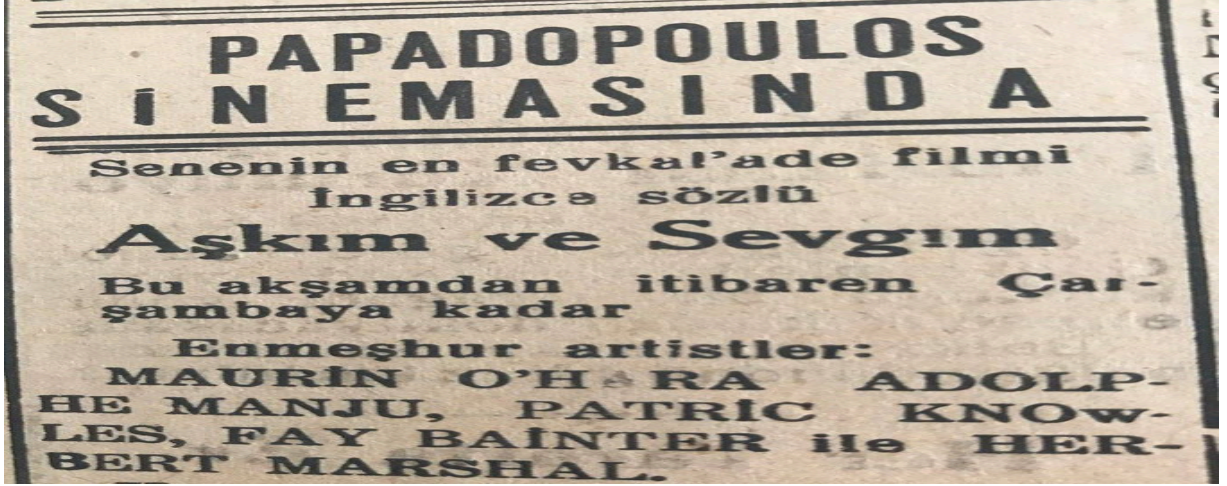
Mülekaid hükümet doktorlarından Mr. Pavlides her sene yaptığı gibi bu sene de Baf kasaba mektebi fakir çocuklarının kırtasiyesine yardım için L. 2 hediye etmiştir.

Bu hayır sever yurtaşımıza mektebimiz namına teşekkürlerimi sunmaya vasıta olmanızı rica ederim.

**Başmuallim
M. Zihni**

(Söz Gazetesi, Sayı 2131, 30 Eylül 1943)

Sosyal yaşam da da ortak paylaşımlar söz konusu olur. Örneğin dönemin Papadopoulos ve Makarios isimli sinemalarında, yabancı filmler gösterilirken, Kıbrıs Türk gazetelerinde de Papadopoulos sinemasında gösterimi yapılacak filmlerin reklamlarına yer verilir. Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler, sinemalarda bir araya gelir.

(Söz Gazetesi, Sayı 2122, 19 Eylül 1943)

1950li yıllara gelindiğinde, Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar, İngiliz yönetimine karşı aktif şekilde başkaldırmaya başlar. Bu nedenle iki tarafı birbirine kırdırarak, başkaldırını önlemek adına İngiliz yönetimi, farklı bir politika yürütmeye başlar. Bahse konu “böl ve yönet” politikasının sonucu olarak da kısa süre içerisinde, gerek Rumlar, gerekse Türkler, kendi kimliklerine öncelik verip, adadaki varlıklarını sürdürme eğilimine girerler.

Rumlar, 1955’de, çok kısa bir süre içinde, yegane amacı adadaki Türkleri yok etmek olacak olan EOKA (*Ethniki Organosis Kyprion Agoniston* - Kıbrıslıların Milli Mücadele Örgütü) adlı “yeraltı” askeri örgütünü kurarak, enosis ve megalo idea kapsamında, adanın Yunanistan’a bağlanması yönünde çaba sarf ederler (Solstein, 1993: 20). Türkler ise, 1958’de İngiliz yönetimine ve daha da önemlisi Rumlara karşı direniş amacı ile, TMT (Türk Mukavemet Teşkilatı)’yi kurarak, örgütlenmeye başlarlar (İsmail, 1992: 12).

Başlarda, EOKA ve TMT, İngiliz yönetimine karşı direniş ve başkaldırı amacı da taşıyorken, sonraki süreçte, İngiltere’nin böl ve yönet politikalarının da önemli etkisi ile, iki toplum tam anlamıyla birbirine düşman hale gelmeye başlar. Ve iki örgüt de kendi bakış açıları ile savunma kapsamında, bir birlerine karşı şiddete başvurur. Bu hareketler giderek yükselen bir eğilimle, 1955-1960 yılları arasında devam eder. Sonrasında ise, Kıbrıs Türk toplumu adına toplum lideri Dr. Fazıl Küçük, Kıbrıs Rum toplumu adına toplum lideri,

Başpiskopos Makarios, İngiltere, Türkiye ve Yunanistan arasında, İsviçre’de beşli zirve yapılarak, 1960 yılında, ortaklık cumhuriyeti kurulur. Cumhuriyette %60 Rum Kesimi- %40 Türk kesimi temsiliyeti söz konusu olurken, belediyeler, %70 Rum kesimi- %30 Türk kesimi şeklinde paylaşılır. Kıbrıs Cumhuriyeti’nin resmi dili, İngilizce, Türkçe ve Rumca olur. Fakat bu ortaklık da çok kısa bir sürede, Türk tarafı için olumsuz sonuçlanır. 1963’de yeniden şiddet görmeye başlayan Türkler, güvenli bölgelere göç etmeye başlarlar. Limasolda, Bafta, Lefkoşa’da, barikatlarla çevrilmiş, güvenli bölgelere yerleşen Türkler, işe gidememe, doğan çocuklarını nüfusa kaydedememe, hatta sağlık hizmeti alamama noktasına kadar gelirler.

1963-74 yılları arası, “karanlık yıllar” olarak adlandırılan dönem yaşanır ve Kıbrıslı Türklere karşı ciddi silahlı saldırılar gerçekleştirilir; büyük kayıplar yaşanır.

Oysa EOKA kurulduğunda, Makarios’un amacı, Kıbrıslı Türklerin mallarını satın alarak, uzun sürede Türklerin yurt dışına kaçışını sağlamak ve tüm Kıbrıs üzeri hakimiyet kurmaktı; böylece İngiltere’nin de adanın yönetimi kendisine bırakacağına inanıyordu (Bölükbaşı, 1998: 413). Oysa, yine EOKA mensubu Komutan Grivas, bu hususa karşıdır ve adadaki Türkleri, hızlıca “yok etmek” ülküsündedir. Bunun neticesinde, Grivas ve Makarios arasında ciddi bir gerilim oluşur ve 1974’de, Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Başpiskopos Makarios’a karşı darbe gerçekleştirilir. Makarios adadan kaçarken; “EOKA-A” ve “EOKA-B” olarak önceden ikiye bölünmüş EOKA içerisinde gerilimler doruk noktaya ulaşır; hem Türklere karşı şiddet uygularken, Rumlar kendi içerisinde de bir birlerine karşı şiddete başvurmaya başlar.

Bu süreçte, Komutan Grivas önderliğindeki EOKA-B, Makarios’a karşı da tehdit oluşturur. 27 Ocak 1974’de kalp krizi sonucu yaşamını yitiren Grivas ardından, EOKA-B mensupları, Makarios tarafından affedilse ve Makarios bu sayede EOKA-B mensuplarının mücadeleye devam etmeyeceğini düşünse de; Grivas’ın cenazesine katılan on binlerce Rum, ülkülerinden dönmeyeceklerini gösterir. Mart 1974’de aldığı istihbaratlar ışığında, kendisine karşı darbe yapılacağını öğrenen Makarios, EOKA-B’nin yasadışı olduğunu ilan eder ve 2000 civarı EOKA-B mensubu tutuklanır. 15 Temmuz 1974’de, Makarios’a karşı, Yunanıstandaki askeri cuntanın da desteği ile darbe gerçekleştirilir (Hasgüler, 2007: 44; Çarkoğlu & Rubin, 2005: 12).

Makarios’a yapılan Darbe sırasında, iş yerinin orada olması sebebi ile, Cumhurbaşkanlığı Sarayının karşısında bulunduğunu; EOKA-B mensuplarının zırhlı araçlarla gelerek, saraya ateş açtığını, Milli Muhafız Ordusu’nun da direniş göstermesi üzerine, çatışma çıktığını ifade eden Hüseyin Vardan, çalıştığı işyerinin sahibi olan Rum’a neler olduğunu sorduklarını, ancak iş yeri sahibi kendisinin de ne olduğunu bilmediğini fakat “bir an önce

kaçın, canınızı kurtarın” dediğini ve kendilerinin de oradan hemen uzaklaşarak, Türk askeri bölgesine gittiklerini ifade etti (Hüseyin Vardan, kişisel görüşme, 20 Mayıs 2017).

1964 yılında, eğitim için Türkiye’de bulunan ama milli mücadeleye destek olmak arzusu ile Erenköy’e ilk gelen mücahitlerden olan Mustafa Arıkan ise, 1974 Barış Harekâtı sırasında esir düşen abisi Halil Arıkan’ın, bir Rum tarafından, öldürülmemesi için Rum karargahına değil, BM Barış gücü kayıtlarına da gireceği ve böylece hayatının kurtulacağı düşüncesiyle, Lefkoşa’daki hapishaneye götürüldüğünü ve böylece hayatının kurtulduğunu ifade etti. Diğer yandan, abisinin hayatını kurtaran Rum’un babasının da Türklere esir düştüğünü belirten Arıkan, Denktaş’a da danışarak, esir mübadelesi yaptıklarını; bu sayede de hem Rum esirin hem de abisinin hayatlarının kurtulduğunu ifade etti (Mustafa Arıkan, kişisel görüşme, 20 Mayıs 2017).

Diğer yandan Makarios adadan İngiltere’ye kaçıp, 16-17 Temmuz 1974 BM Güvenlik Konseyi’nce, Kıbrıs Cumhuriyeti’nin hukuki lideri olarak kabul edildiği toplantılarda, Kıbrıs Cumhuriyeti’nin bağımsızlığını yitirdiğini ve vatandaşların güvende olmadığını ifade ederken; EOKA’nın önde gelenlerinden Nikos Sampson, yeni hükümetin geçici devlet başkanı olur. Ve hemen akabinde, Kıbrıs Hellen Cumhuriyeti’ni ilan eder.

Olayların sürdüğü sırada, Dönemin BM Genel Sekreteri, yeşil bir kalemle adanın güney ve kuzey kesimini ayırmış; Türkiye ise, diğer garantörlerle veya tek başına adaya müdahale edebilme hakkını kullanarak, 1974’de, ilk kez adaya müdahalede bulunmuş ve bu kapsamda da, yeşil hat kalıcı hale gelmiş ve iki bölge söz konusu olmuştur.

1974 yılında, çalıştığı yerin sahibi Rum’un esir alındığını belirten Hüseyin Vardan; bu durumu görünce, savaş sırasında vatanın müdafaası için her şeyi yapmış olmalarına karşın, Rum esirin suçsuz bir sivil olması nedeniyle, insani yaklaşım sergilediklerini ve bir süre sonra da, hayatının kurtulması için, bir tahta kutu içerisinde oradan uzaklaştırılması imkanı sağladıklarını ifade etti. Diğer yandan, Türk toplumunun da Rum toplumu sivillerine karşı şiddet uyguladığını ancak bu durumun başlangıcının, Rum toplumunca gösterilen şiddete karşılık vermek amacıyla başladığını vurguladı (Hüseyin Vardan, kişisel görüşme, 20 Mayıs 2017).

Diğer yandan, 1974 Barış Harekâtı sonrası Kıbrıslı Türkler, ilerisi için bir federatif cumhuriyet söz konusu olabileceği umuduyla, öncelikle Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi’ni, ardından Kıbrıs Türk Federe Devleti’ni kurmuş, böylece toplumalar arası görüşmeler başlamıştır. 1983 yılında ise, Kıbrıslı Türler tarafından, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kurulmuştur.

B. Kıbrıs Türk Toplumunun Türkiye İle İlişkileri

Yukarıda da belirtildiği gibi, 1571 yılında, Osmanlı'nın adayı fethi ile adaya ilk yerleşen Türkler (Sonradan edinilecek kimlikle “Kıbrıslı Türkler”), Türkiye’den gelmelerinin etkisi ile, Türkiye’ye doğrudan bağılıkları söz konusu olmuştur.

Adada, belirtilen 307 yıllık Osmanlı egemenliğinde de bu durumda bir farklılık söz konusu olmamış; Kıbrıslı Türkler gerek Osmanlı egemenliğinde olmanın gerekse kökenlerinin Anadolu olmasının etkisi ile, Türkiye’ye bağılıklarını sürdürmüştür.

1878 yılında adanın İngiltere’ye kiralanması ve 1914 yılında adanın İngiltere tarafından tek taraflı İlhakı söz konusu olduktan sonra da Kıbrıslı Türkler, milli saik ile, Türkiye’ye giderek tırmanan bir bağılılık içerisinde olmuşlardır. Bu dönemde bahse konu yaklaşım, bazen aleni şekilde, bazense İngiliz yönetiminin baskısı ile, gizli şekilde sürdürülmüştür.

Özellikle, 1919-1922 yılları arasındaki Kurtuluş Savaşı döneminde, adada, İngiliz Sömürge Yönetimi’nde yaşamlarını sürdürseler de kendini Osmanlı’ya bağlı gören Kıbrıslı Türkler, çeşitli şekillerde bağılıklarını göstermiş; Türkiye de, bu bağılığa karşı olumlu tavır sergilemiştir.

Örneğin, Kıbrıslı Türk Mehmet Remzi Okan’ın çıkardığı Söz gazetesi, Türkiye’den gelen kurtuluş savaşına ilişkin bilgi ve gelişmeleri, telgrafları neşrederek, yayınlayıp dağıtarak, adadaki Kıbrıslı Türkleri bilgilendirmiştir. Bu süreç içerisinde Mehmet Remzi Okan, Osmanlıca çıkan gazetesi “Söz”ü, Türkçe çıkarma girişimi kapsamında, matbaa malzemesi üreten Almanya’daki bir firmaya Latince harfler ile ilgili siparişler vermiş; ancak, Mehmet Remzi Okan’ın siparişinin, aynı dönemde Türkiye’den verilen siparişler ile karıştırılması sonucu, Okan’a gönderilecek fatura, Türkiye’ye gönderilen fatura ile birlikte, Mustafa Kemal Atatürk’e gönderilmiş; zaten Mehmet Remzi Okan’ın kurtuluş mücadelesini destekleyen yayınlarından haberdar olan Atatürk de, Mehmet Remzi Okan’ın kızı Bedia Okan ile yapılan yüz yüze görüşmelerde de, doğruluğu teyit edildiği üzere, hem ilgili faturanın Türkiye tarafından ödenmesi emri vermiş hem de Mehmet Remzi Okan ile tanışmak istemiş ve o dönemden sonra da, adadaki Türkçe gazetelere yardımlar gönderilmeye başlanmıştır (Bedia Okan, kişisel görüşme, 14 Ocak 2017).

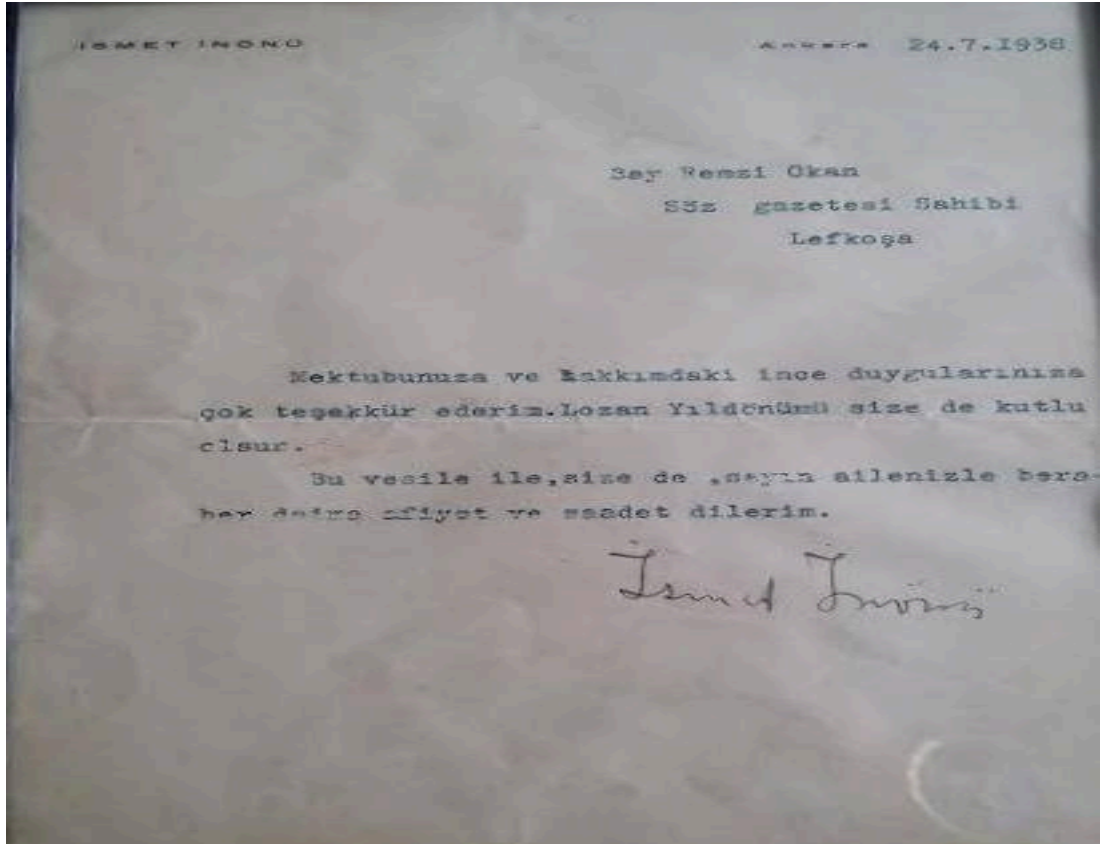
Önceleri yardımlar, Türkiye’nin adadaki konsoloslugu aracılığı ile gönderilirken; İngiliz Yönetimi’nin bu husustan haberdar olması ve kurduğu baskılar üzerine yardımlar, farklı yollardan gönderilmeye başlanmıştır. Bedia Okan ile yüz yüze yapılan görüşmelerde, Okan’ın anlatımlarına göre, dönemin ünlü sanatçıları, Türkiye’den adaya, konserler, temsiller için geldiklerinde, yine aydınlar adaya çeşitli amaçlarla geldiklerinde, yardımları ulaşmıştır.

Kızılay Cemiyeti Başkanı, Münir Nurettin, Muhsin Ertuğrul gibi isimler, Mehmet Remzi Okan'ın evine ziyaretlerde bulunarak bilgi alışverişinde bulunmuş ve yardımları iletmışlerdir (Bedia Okan, kişisel görüşme, 14 Ocak 2017).

Diğer yandan bu süreç içerisinde, Kıbrıslı Türkler de manevi ve maddi olarak Türkiye'ye destek olmuş; milli mücadeleye yönelik destek yayınları yapılmış, kermesler, etkinlikler ve çay partileri ile toplanan yardımlar, Türkiye'deki mücadeleye gönderilmiştir (Akgün, 2012: 8). Mehmet Remzi Okan da gazete aracılığı ile başlattığı kampanyada “ekmeğinizin yarısını yiye, yarısını Türkiye'ye, Kurtuluş Mücadelesi için gönderin” mesajı vermiş ve toplanan yardımlar Türkiye'ye gönderilmiştir. Ayrıca, Çanakkale'den gelen iki bin civarı esir asker de, zaman zaman Lefkoşa'da çay partileri yapılarak ağırlandı, Kıbrıslı Türkleri, imkanları dahilinde, Kurtuluş Savaşına katkı koymaya çalışmıştır (Bedia Okan, kişisel görüşme, 15 Ocak 2017).

Kurtuluş savaşından sonraki yıllarda da Kıbrıslı Türklerin Türkiye'ye olan bağlılığı ve Türkiye'nin de Kıbrıslı Türklere desteği sürmüştür. Örneğin, dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye, Söz gazetesi sahibi Mehmet Remzi Okan tarafından yazılan, Lozan yıldönümü tebrik mektubu, İsmet İnönü tarafından bizzat cevaplamıştır.

(İsmet İnönü tarafından, Söz gazetesi sahibi Mehmet Remzi Okan'a gönderilen mektup – 1938)

Bu çerçevede, yine Türkiye Cumhuriyeti'nce, adadaki milli saik ile yayın yapan gazetelere yardımlarda bulunulmuştur.

T. C.
Başvekkâlet,
BASIN VE YAYIN UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Daire: Etüd Heyeti
Sayı: 569

Ankara: 19.7.1944
Özü: Lefkoğ'da çıkan "Söz" gazetesi H:

5109 C- T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ
Başvekkâlet Yüksek Mükamına

Lefkoğ'da Remzi Okan ve Vedia Okan tarafından çıkarılmakta olan "Söz" gazetesinin, Kıbrıs'taki Türk halkının hukukunu müdafaa ve ana vatanla bağlılıklarını temsil ederek milli tesenüt gayesine hizmet etmekte olduğu ilâşık olarak sunulan Mart ve Nisan aylarına ait nüshalarının tetkikinden anlaşılmıştır.

Mezkûr gazeteye nakdî bir yardım yapılmasının muvafık olacağı Umum Müdürlüğümüzce mutalâa edilmektedir.

Tasvîp buyurulduğu takdirde gereğinin yapılması için icap eden makamlara emir ve havalesini saygılarımla rica ederim.

Arz

Basin ve Yayın Umum Müdürü.
Mehmet Remzi Okan

030 10 25 561 17

M.M. 11/7/1944
12.7.1944 2559 18

Verilen cevaplarda: Daire ve Şube adının yazılması.

(Dönemin TC Başvekkâlet (Başbakanlık) Basın ve Yayın Umum Müdürü tarafından, Söz Gazetesi Sahibi Mehmet Remzi Okan'a gönderilen mektup – 1944)

Yine, Türkiye Cumhuriyeti'ne bağlılık, Kıbrıslı Türklerin gazetelerindeki yayınlarında da yansımalar bulmaya devam etmiştir.

(Söz Gazetesi, Sayı 2114, 9 Eylül 1943)

İlerleyen süreç içerisinde, Kıbrıslı Türkler'in Türkiye'ye bağlılığı bu denli örneklerde de görüleceği gibi sürerken; adada yukarıda da belirtildiği gibi İngiliz yönetiminin böl ve yönet politikalarının önemli etkisi ile, Kıbrıslı Türk – Kıbrıslı Rum çatışmaları başlamıştır. Özellikle, 1950'li yılların ortalarında Rumların örgütlenmesi ve EOKA'yı kurması ile birlikte şiddetlenen çatışmalar döneminde, Türkiye'nin adaya askeri müdahalede bulunması ise mümkün olmamıştır. Çünkü ilgili dönemde Türkiye'de girift politik bir yapı oluşmuş; ekonomik zorluklar ve dış politikadaki sorunlar söz konusu olmuştur. 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti çatışmalarının kısa bir süre durmasına yol açsa da 1962-63 yıllarında, adada gerilim yükselerek, Türklere karşı şiddet olayları yeniden başlamıştır. Ancak yine Türkiye, adaya askeri müdahalede bulunabilecek bir konjonktürde değildir. Diğer yandan, bu süreç içerisinde Türkiye, Kıbrıs Türklerine çeşitli yardımlarda bulunmuştur. Bu yardımların başında, Kıbrıs Türk Mücahitlerinin, Türkiye'ye giderek, birkaç aylık kısa periyotlarla, askeri eğitim almalarını sağlanması; adaya gizli askeri temsilciler göndererek, adadaki mücadeleye örgütlenme katkısı gelmektedir. Bunlarla birlikte, Türkiye'den adaya, sağlık yardımı ve öğretmenler de gönderilmiş, yine kültürel yardımlar da gerçekleşmiş, adada, Kıbrıslı

Türklerin değerlerinin (din, dil, milli değerler vb.) yaşatılmasına destek olunmuştur. Bu kapsamda, Türkiye'deki, İş Bankası, Ziraat Bankası gibi bazı köklü kurumlar da Türk kültürünü içeren dokümanter filimler gönderilmiş; bu filmler, adadaki çeşitli Türk vakıfları, kuruluşları aracılığı ile, farklı bölgelerde gösterilmiştir. Bu dönemde, başta Türkiye, İngiltere ve Avrupa'da çeşitli yerlerde yüksek öğrenimde bulunan Kıbrıslı Türk gençler, basın aracılığı ile adadaki durumu takip etmekte olup, adaya dönüp mücadeleye katılma arzusu içerisinde. Bu kapsamda Türkiye'de, beş yüz civarı genç çeşitli eylemler yapmış; dönemin Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ile görüşerek, adaya dönmek istediklerini bildirmişlerdir. Yine çeşitli Kıbrıslı Türk Öğrenci grupları, o kadar yoğun bir destek olma duygusu içerisinde ki, Antalya'daki bir silah mağazasından silah "çalıp", adadaki direniş için göndermeye çalışmışlar; bu gibi eylemlerle medyanın dikkatini çekerek, Türkiye Cumhuriyeti'nden yardım alıp, adaya dönme girişimlerinde bulunmuşlardır. Kıbrıslı Türk gençler, tüm bu girişimler neticesinde başarılı olarak, Kıbrıs – Erenköy'e, kırk - elli kişilik gruplar halinde ulaştırılırlar. Bir süre sonra Kıbrıslı mücahitler neredeyse yok edilme noktasına gelirlerken; o kritik günlerde, Türkiye'den kalkan uçaklar, ada üzerinde uyarı uçuşu gerçekleştirmiş ve Erenköy'de yok olma noktasına gelen mücahitleri kurtarmak için, Erenköy'ü bombalamışlardı (Mustafa Arıkan, kişisel görüşme, 20 Mayıs 2017).

Bu dönemde Türkiye'den Erenköy'e gelen mücahitlerden Mustafa Arıkan; 31 Mart 1964 tarihinde adaya gelen ilk grup mücahitlerden olduğunu, bu grup içerisinde, merhum KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Raif Denktaş'ın da olduğunu ifade etti (Mustafa Arıkan, kişisel görüşme, 20 Mayıs 2017).

3-9 Ağustos 1964 tarihlerinde, mücahitleri yok olma noktasına getiren EOKA'cıları yıldırma için, önce Türk uçaklarının Erenköy üzerinde uyarı uçuşu yaptığını, bunun yeterli olmaması üzerine ise, aynı gün içinde, 64 Türk uçağı ile, Erenköy'ün bombalanmaya başladığını ifade eden Arıkan, TMT kurucularından, aynı zaman Kore gazisi Albay Rıza Vuruşkan'ın, o dönemde, "Ya şehit olacaksınız ya da intihar edeceksiniz; asla teslim olmak yok" emri verdiğini, mücahitlerin de hayatlarını hiçe sayarak savaştığını ifade etti (Mustafa Arıkan, kişisel görüşme, 20 Mayıs 2017).

Türk savaş uçaklarını komuta eden Cengiz Topel'in, filoyu hedef alan Rum hücum botunu batırmak amacıyla, filodan ayrıldığını, bu sırada, İngiltere'de profesyonel askerlik yaparken, sırf milli mücadeleye katılmak için kaçarak adaya gelen bir mücahit tarafından kıyıda gerçekleştirilen 3 havan atışından, sonuncusunun hücum bota isabet ettirildiğini, Topel'in de bombalayarak hücum botu batırdığını ifade eden Arıkan, Cengiz Topel'in uçağında yakıtın azalmasına ve dönmesi için telsiz anonsu yapılmasına karşın, "son bir işim daha var" diyerek, geri dönmediğini ve bir başka Rum askeri hedefini bombalarken, yakıtı

biterek (veya Arıkan'ın belirttiği bir başka düşünceye göre, çok alçak mesafeden bomba atışı yapması nedeniyle, sıçrayan parçaların kendi uçağına da isabeti nedeniyle) uçağının yere çakıldığını ifade etti⁴. Türk uçaklarının müdahalesi sırasında, 2 Yunan uçağının da bölgeyi bombaladığını belirten Arıkan; Yunan uçaklarının bombardımanı sonucu, 2 Türkün şehit olduğunu; şehit olanlardan birinin, Denktaş'ın hemen yanında durduğu sırada şehit olduğunu ifade etti (Mustafa Arıkan, kişisel görüşme, 20 Mayıs 2017).

Diğer yandan, Türkiye tarafından böyle bir askeri müdahale gerçekleştirilmiş olmasına karşın, Türkiye'nin adaya tam anlamıyla müdahalesi bu müdahaleden neredeyse on yıl sonra, 1974'de mümkün olmuştur.

1974 yılında Türkiye, 1960 antlaşmalarına dayanarak, garantörlük hakkı kapsamında, önce diğer bir garantör devlet olan İngiltere ile görüşerek, adaya birlikte müdahale teklifinde bulunsa da bu konuda olumlu yanıt alınamayınca, adaya tek başına müdahale kararı almış ve 20 Temmuz 1974'de ilk hareket gerçekleşmiştir. Ardından, çözüm arayışları çerçevesinde İngiltere, Yunanistan ve Türkiye'nin katılımı ile 1. Cenevre konferansı ve onun hemen ardından da adadaki iki toplumun liderlerinin (Kıbrıs Türk toplumu adına Dr. Küçük ve Kıbrıs Rum toplumu adına Başpiskopos Makarios) de katılımı ile beşli 2. Cenevre Konferansı gerçekleştirilir. Ancak çözüm alınamaması üzerine, Türkiye tarafından adaya ikinci askeri müdahale, 14 Ağustos 1974'de gerçekleştirilerek, günümüzdeki sınırlara ulaşılmıştır.

Yukarıda da belirtildiği gibi, bu tarihten sonra, Kıbrıslı Türkler tarafından, ilerisi için bir federatif cumhuriyet söz konusu olabileceği umuduyla, öncelikle Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi'ni, ardından Kıbrıs Türk Federe Devleti'ni kurmuş, böylece toplumlar arası görüşmeler başlamıştır. 1983 yılında ise, Kıbrıslı Türler tarafından, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kurulmuştur.

Günümüzde de Türkiye Cumhuriyeti ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti arasında, geçmişten beridir var olan ve gelecekte de süreceğine inanılan yakın ilişkiler bulunmaktadır. İki Devlet arasında çeşitli hususlarda iş birliğine gidilmektedir. Base konu iş birlikleri, genellikle, ekonomik ve mali konularda, ya da sağlık, eğitim gibi alanlarda ve hukuki konularda yoğunlaşmaktadır (Dolunay, 2015. 227).

---

⁴ Cengiz Topel, uçağı yere çakılmadan önce, uçaktan, pilot koltuğı ile birlikte atlamış, paraşütü açılarak, o dönemde Rum mevziisi olan alana önemli bir yara almadan inmeyi başarmış, hemen ardından ise Rumlarca esir alınarak hastaneye götürülmüş ve ağır işkenceler ardından, damarlarındaki tüm kan boşaltılarak şehit edilmiştir (Fedai, 2005: 394-395).

III. Sözlü Mülakatlar

A. Uygulama Grubu

YAŞ		
Yaş Aralığı	Sayı	Yüzde
18-30	6	%30
30-50	5	%25
50-70	6	%30
70 Üzeri	3	%15
CİNSİYET		
Erkek/Kadın	Sayı	Yüzde
Kadın	10	%50
Erkek	10	%50
DOĞUM YERİ		
1. NESİL		
Bölge (Güney Kıbrıs)	Sayı	Yüzde
Baf	7	%70
Larnaka	1	%10
Limasol	2	%20
SONRAKİ NESİLLER		
Bölge (Kuzey Kıbrıs)	Sayı	Yüzde
Girne	1	%10
Güzelyurt	2	%20

Lefkoşa	6	%60
Mağusa	1	%10
KIBRISIN GÜNEYİNDEN KUZEYİNE GÖÇ		
Sayı		Yüzde
10		%50

(Tablo: Uygulama Gurubunun Demografik Özellikleri)

Çalışmada, iki temel uygulama grubu ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Uygulama grubu, “nitel araştırmada amaçlı örneklem” kapsamında, “kolay ulaşılabilir durum örnekleme” yöntemine başvurularak tespit edilmiştir.

1955 – 1974 yılları arasında, adanın güneyinden kuzeyine göç eden bireylerin oluşturduğu ilk grubu ve ilk grubun, adanın kuzeyinde doğan çocukları ise ikinci grubu oluşturmaktadır. Her iki grupta da seçilen kişi sayısı 10 olup; mülakat gerçekleştirilen çalışma grubunun toplam kişi sayısı 20’dir.

İki grubun dönemsel seçimindeki temel amaç; 1955 – 1974 arası yıllarda, adanın güneyinden kuzeyine göç eden Kıbrıslı Türklerin, 1955 – 1974 arası dönemde adada söz konusu olan Türk – Rum ilişkileri (dostane ilişkiler ve/veya çatışmalar) hakkındaki yaşanmışlıkları ile; ilk grubun adanın kuzeyinde doğan çocuklarının oluşturduğu nesil olan ikinci grubun, 1955 – 1974 arası dönemde söz konusu olan Türk Rum ilişkileri (dostane ilişkiler ve/veya çatışmalar) hususundaki, temelde sözlü anlatımlar ile oluşan algılarının karşılaştırılmasıdır. Bu kapsamda, ilk grubun anıları ve anlatıları ışığında oluşan ikinci grubun algısının, ilk grubun algısı ile benzerlik veya farklılıkları tespit edilmiş; aynı zamanda her iki grubun da hususa güncel bakış açısının, bilimsel olarak tespiti sağlanmıştır.

B. Sorular

Çalışmada, yarı yapılandırılmış görüşmeler çerçevesinde, katılımcılara yönlendirilen sorular aşağıdaki şekilde olup; genel olarak katılımcıların anlatımlarına müdahalede bulunulmayarak anlatımlarında serbesti tanınmış; bazı sorulara verilen cevaplara ilişkinse, ek sorular sorularak yönlendirilerek cevapların detaylandırılması sağlanmıştır.

- Aşağıdaki soruların tümü, Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumların, 1974 öncesi, bir arada yaşadıkları dönemi kapsamı altına almaktadır.

1. Adalet, eşitlik ortamı var mıydı? Detaylandırarak anlatınız.
2. Sosyal ortamlarda (düğün, komşuluk, etkinlikler vb.) olumlu veya olumsuz birliktelik var mıydı? Detaylandırarak anlatınız.
3. İlk ve orta öğretiminizi Türk-Rum karma okulda mı yoksa sadece Türklerin yer aldığı bir okulda mı aldınız? Yanıtınız karma okul ise, detaylandırarak anlatınız.
4. Dini inançlar dışında, iki kültürün ortak yönleri olduğunu düşünüyor musunuz?
5. 1974 Barış Harekâtı sırasında neredeydiniz? Ailenizden, savaşta esir düşen ve/veya gazi/şehit olan oldu mu?
6. Günümüzde Rum kesimine geçiyorsanız; oradayken kendinizi huzur ve güven içerisinde hissediyor musunuz? 1974 öncesi anılarınız ilgili durumu etkiliyor mu?
7. Günümüzde Türk ve Rum toplumlarının, bir arada, huzur ve eşitlik içerisinde yaşayabileceklerini düşünüyor musunuz?

- Aşağıdaki soruların tümü, adanın güneyinden kuzeyine göç eden Kıbrıslı Türk ailelerin, kuzeyde doğan çocuklarını kapsamı altına almaktadır.

1. 1963-1974 arası Türk-Rum çatışmaları hakkında, hangi kaynaklardan bilgi aldınız? Aşağıdaki kaynakları, bilgi alma oranına göre sıralayınız.

- Aile İçi Sözlü Anlatımlar

- Yazılı Kaynaklar (Ders Kitabı, Kitap, Gazete, Dergi, vb.)

- Diğer (Açıklayınız)

2. 1974 Barış Harekâtı sırasında aileniz neredeydi? Ailenizden, savaşta esir düşen ve/veya gazi/şehit olan olmuş muydu?
3. 1963-1974 arası Türk-Rum çatışmaları hakkında ailenizin anlatımlarını; “milliyetçi” mi, “hasmane” mi yoksa diğer bir nitelikte mi görüyorsunuz?
4. Sözlü anlatımlardan, aklınızda en çok yer eden ifadeler nelerdir?
5. Ailenizdeki sözlü anlatımlar ışığında, 1974 öncesi dönemde, Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumların bir arada huzur ve barış içerisinde yaşam sürmüş olduklarını düşünüyor musunuz?
6. Günümüzde Rum kesimine geçiyorsanız; oradayken kendinizi huzur ve güven içerisinde hissediyor musunuz? 1974 öncesi ile ilgili aile içi anlatımlar, ilgili durumu etkiliyor mu?
7. Günümüzde Türk ve Rum toplumlarının, bir arada, huzur ve eşitlik içerisinde yaşayabileceklerini düşünüyor musunuz?

C. Analizler

Yukarıda verilen, 10 örnek grup (aile) (1955 – 1974 yılları arasında, adanın güneyinden kuzeyine göç nesilden 10 kişi ve ilgili neslin çocuklarının oluşturduğu sonraki nesilden 10 kişi; toplam 20 kişi) ile gerçekleştirilen mülakatların, önceki neslin anlatımları ışığında, yeni nesilde Türk-Rum ilişkilerine dair oluşan algı kapsamında; genel analizi, her biri aile içerisinde ve sayısal analizi ise bir bütün olarak; karşılaştırmalı analiz yöntemi ile değerlendirmiştir.

1. Genel Analiz

(1) Öze Ailesi

- Hasine Öze: Güney Kıbrıs, Baf-Lemba'da, 1950 yılında doğan göçmen katılımcı.
- Nuran Öze (Hasine Öze'nin Kızı): Kuzey Kıbrıs, Lefkoşa'da, 1978 yılında doğan katılımcı.

Öze ailesi ile gerçekleştirilen mülakatlarda alınan yanıtlar çerçevesinde, şu sonuçlar ortaya çıkmıştır:

1. Nuran Öze'nin, Türk – Rum ilişkileri hususundaki bilgileri, öncelikli olarak aile içi sözlü anlatımlara dayanmakta; aileden iki şehit verilmesinin ve 74 öncesi ailesinin yaşadıklarının sözlü olarak kendisine aktarılmış olmasının da etkisi ile, Rum kesimine geçtiğinde, kendisini tam anlamıyla güvende hissetmediği,
2. Ailesinin, şehitleri ve olumsuz yaşananları anlatmasına karşın; bu anlatımların, hasmane nitelikte olmadığı; ancak yaşça daha olgun aile büyüklerinin milliyetçi yaklaşım sergilediği; günümüzde, ortak bir yaşamın pek de mümkün olmadığı, iki ayrı bölgeyi yaşamın daha sürdürülebilir olduğunu düşündüğü sonucu ortaya çıkmıştır.

(2) Tınastepe Ailesi

- Ahmet Tınastepe: Güney Kıbrıs, Larnaka-Tuzla'da, 1962 yılında doğan göçmen katılımcı.
- Abdullah Tınastepe (Ahmet Tınastepe'nin oğlu): Kuzey Kıbrıs, Girne'de, 1998 yılında doğan katılımcı.

Tınastepe ailesi ile gerçekleştirilen mülakatlarda alınan yanıtlar çerçevesinde, karşılaştırmalı olarak şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

1. Abdullah Tınastepe'nin, Türk – Rum ilişkileri hususundaki bilgileri, öncelikli olarak aile içi sözlü anlatımlara dayanmakta; aileden iki şehit verilmesinin ve 74 öncesi ailesinin yaşadıklarının sözlü olarak kendisine aktarılmış olmasının da etkisi ile, Rum kesimine geçtiğinde, kendisini güvende hissetmediği,

2. Ailesinin, şehitleri ve olumlu ve olumsuz yaşamışlıkları anlatımları ışığında, bu anlatımları, milliyetçi nitelikte gördüğü; günümüzde, ortak bir yaşamın kesin olarak mümkün olmadığı, iki ayrı bölgeli yaşamın daha sürdürülebilir olduğunu düşündüğü sonucu ortaya çıkmıştır.

(3) Keçeci Ailesi

- **Günay Keçeci:** Güney Kıbrıs, Baf-Ayvarvara’da, 1950 yılında doğan göçmen katılımcı.
- **Eser Keçeci** (Günay Keçeci’nin kızı): Kuzey Kıbrıs, Lefkoşa’da, 1980 yılında doğan katılımcı.

Keçeci ailesiyle yapılan mülakatlarda alınan yanıtlar çerçevesinde karşılaştırmalı olarak şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

1. Eser Keçeci’nin Türk-Rum ilişkileri konusundaki bilgileri çoğunlukla aile büyüklerinden aldığını, ailesinde çatışma döneminde esir düşen büyüklerinin olmasına karşın, tedirgin olmadan günümüzde Rum kesimine sık sık geçiş yaptığını,
2. Ailesinin Rumlarla bir arada yaşam deneyiminin olumsuz sonuçlarını dinleyerek büyümesine karşın, ailenin nefret ve düşmanca söylemlerden uzak, hümanist yaklaşımlarından dolayı, günümüzde iki toplum arasındaki barışın sağlanabileceğini ve birlikte eşit bir yaşam sürdürülebileceğini düşündüğü sonucu ortaya çıkmaktadır.

(4) Önay Özen – Aspur Yükselir

- **Önay Özen:** Güney Kıbrıs, Baf’ta, 1968 yılında doğan göçmen katılımcı.
- **Aspur Yükselir** (Önay Özen’in oğlu): Kuzey Kıbrıs, Lefkoşa’da, 1994 yılında doğan katılımcı.

Önay Özen ve Aspur Yükselir ile gerçekleştirilen mülakatlarda alınan yanıtlar çerçevesinde, karşılaştırmalı olarak şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

1. Aspur Yükselir'in, Türk – Rum ilişkileri hususundaki bilgileri, öncelikli olarak aile içi sözlü anlatımlara dayanmakta; genel olarak Türkler ve Rumlar arası huzurlu bir yaşamın 1955 yılına değin sürdüğünü düşünmesine karşın, sonraki süreçte olaylar nedeniyle huzurlu yaşamın yitirildiği düşüncesi ve aileden bir şehit verilmesinin de etkisi ile, Rum kesimine geçtiğinde, tam anlamıyla huzurlu hissetmediği,
2. Ailesinin, ilgili döneme ilişkin anlatımlarını şeffaf ve tarafsız bir nitelikte gördüğü; günümüzde ise, ortak bir yaşamın mümkün olmadığı ve iki ayrı bölgeli yaşamın daha sürdürülebilir olduğunu düşündüğü sonucu ortaya çıkmıştır.

(5) Tomgüshehan Ailesi

- Gülşen Tomgüshehan: Güney Kıbrıs, Limasol'da, 1951 yılında doğan göçmen katılımcı.
- Turgül Tomgüshehan (Gülşen Tomgüshehan'ın oğlu): Kuzey Kıbrıs, Lefke'de, 1978 yılında doğan katılımcı.

Tomgüshehan ailesiyle yapılan mülakatlarda alınan yanıtlar çerçevesinde karşılaştırmalı olarak şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

1. Turgül Tomgüshehan'ın Türk-Rum ilişkileri konusundaki bilgileri çoğunlukla aile büyüklerinden aldığını, ailesinde çatışma döneminde esir düşen ve şehit olan büyüklerinin olduğunu, günümüzde Rum kesimine sık sık geçiş yapmadığını, geçtiği zaman ise kendisini güvende hissetmedi sonucu ortaya çıkmıştır.
2. Ailesinin Rumlarla bir arada yaşam deneyiminin hem olumlu hem de olumsuz yanlarını dinleyerek büyümesine karşın, ailenin nefret ve düşmanca söylemlerden uzak, hümanist yaklaşımlarından dolayı, günümüzde iki toplum arasındaki barışın birlikte değil, ayrı ayrı sağlanabileceğini ve ancak bu şekilde güvenli olunabileceğine olan inancı ortaya çıkmaktadır.

(6) Katriye Karahasan – Açelya Yaman

- Katriye Karahasan: Güney Kıbrıs, Limasol-Evdim'de, 1943 yılında doğan göçmen katılımcı

- Açelya Yaman (Katriye Karahasan'ın Kızı): Kuzey Kıbrıs, Girne'de, 1994 yılında doğan katılımcı,

Katriye Karahasan ve Açelya Yaman ile gerçekleştirilen mülakatlarda alınan yanıtlar çerçevesinde, karşılaştırmalı olarak řu sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

1. Açelya Yaman'ın, Türk – Rum ilişkileri hususundaki bilgileri, öncelikli olarak aile içi sözlü anlatımlara dayanmakta; aileden gazi veya şehit olmamasına rağmen, Rum kesimine geçtiğinde, kendisini hiç güvende hissetmediğı,
2. Ailesinin, sözlü anlatımlarını, gerçekçi ve şeffaf nitelikte gördüğü; günümüzde, ortak bir yaşamın kesin olarak mümkün olmadığı, iki ayrı bölgeli yaşamın daha sürdürülebilir olduğunu düşündüğü sonucu ortaya çıkmıştır.

(7) Mehmet Cohar ve Erdoğan Güven

- Mehmet Cohar: Güney Kıbrıs, Baf-Ayvani'de, 1942 yılında doğan göçmen katılımcı.
- Erdoğan Güven (Mehmet Cohar'ın Torunu): Kuzey Kıbrıs, Lefkoşa'da, 1995 yılında doğan katılımcı.

Mehmet Cohar ve Erdoğan Güven ile gerçekleştirilen mülakatlarda alınan yanıtlar çerçevesinde, karşılaştırmalı olarak řu sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

1. Erdoğan Güven'in, Türk-Rum ilişkileri konusundaki bilgileri çoğunlukla aile büyüklerinden aldığını, ailesinde çatışma döneminde esir düşenler olmasına karşın, oldukça huzurlu şekilde günümüzde Rum kesimine sık sık geçiş yaptığı,
2. Ailesinde, Rumlarla bir arada yaşam deneyimi sonucunda, Türklerin her zaman ikinci sınıf muamelesi gördüğü ve dışlandığı algısı yerleşmiş ve bu husus kendisine de aktarılmış olmakla birlikte, ailenin anlatımlarını özellikle hasmane veya milliyetçi nitelikte görmediğı; günümüzde, eşitlik ve adaletin sağlanması halinde, iki toplumun bir arada yaşam sürdürebileceğini düşündüğü sonucu ortaya çıkmaktadır.

(8) Kuşadalı Ailesi

Oya Kuşadalı: Güney Kıbrıs, Baf-Merkez’de, 1967 yılında doğan göçmen katılımcı.

Cem Kuşadalı (Oya Kuşadalı’nın Oğlu): Kuzey Kıbrıs, Lefkoşa’da, 1993 yılında doğan katılımcı.

Kuşadalı Ailesi ile gerçekleştirilen mülakatlarda alınan yanıtlar çerçevesinde, karşılaştırmalı olarak şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

1. Cem Kuşadalı’nın, Türk – Rum ilişkileri hususundaki bilgilerinin, başta aile içi sözlü anlatımlara ve ders kitaplarına dayandığı; ailesinden esir düşen olmasına karşın, Rum kesimine geçtiğinde, zaman zaman orada kalacak kadar, kendisini güvende ve huzurlu hissettiği,
2. Ailesinin sözlü anlatımlarını, aile büyüklerinin anlatımları milliyetçi, anne ve babasının anlatımları şeffaf ve tarafsız olacak şekilde, iki bölüme ayırarak nitelediği; günümüzde, iki ayrı bölgeli yaşamı sürdürülebilir gördüğü ancak, ortak bir yaşamı da desteklediği sonucu ortaya çıkmıştır.

(9) Altunç Ailesi

Mustafa Altunç: Güney Kıbrıs, Baf-Merkez’de, 1947 yılında doğan göçmen katılımcı.

Ufuk Altunç (Mustafa Altunç’un kızı): Kuzey Kıbrıs, Mağusa’da, 1979 yılında doğan katılımcı.

Altunç Ailesi yapılan bu sorgulama çalışmasında alınan yanıtlar çerçevesinde karşılaştırmalı olarak şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

1. Ufuk Altunç’un Türk-Rum ilişkileri konusundaki bilgileri çoğunlukla aile büyüklerinin anlatımlarından aldığını, ailesinde çatışma döneminde esir düşen ve şehit olan büyüklerinin olduğunu, günümüzde Rum kesimine çok sık geçiş yapmadığını,

geçtiği zaman ise, son dönemlerde basına yansıyan Türklere ve araçlarına yapılan Rum saldırılarından dolayı kendisini güvende hissetmediği sonucu ortaya çıkmıştır.

2. Ailesinin Rumlarla bir arada yaşam deneyiminin hem olumlu hem de olumsuz yanlarını dinleyerek büyümesine karşın, ailenin nefret ve düşmanca söylemlerden uzak, hümanist yaklaşımlarından dolayı, günümüzde iki toplum arasındaki barışın birlikte değil, ayrı ayrı sağlanabileceğine olan inancı ortaya çıkmıştır.

(10) Paşa Ailesi

Ramadan Paşa: Güney Kıbrıs, Baf-Uzunmeşe’de, 1963 yılında doğan göçmen katılımcı.

Hasan Paşa (Ramadan Paşa’nın Oğlu): Kuzey Kıbrıs, Güzelyurt’ta, 1995 yılında doğan katılımcı.

Paşa Ailesi ile yapılan mülakatlar çerçevesinde karşılaştırmalı olarak şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

1. Hasan Paşa’nın, Türk-Rum ilişkileri konusundaki bilgileri çoğunlukla aile büyüklerinin anlatımlarından aldığı, ailesinde bir şehit olduğu, günümüzde Rum geçtiği zamanlarda, huzursuzluk hissi yaşamadığı ortaya çıkmıştır.
2. Ailesinin anlatımlarını milliyetçi ve sınırlı da olsa hasmane nitelikte gördüğü ve 1974 öncesi çatışmalarla ilgili anlatımların da etkisi ile, günümüzde Türkler ve Rumların bir arada yaşayamayacağını, iki ayrı bölgesel mevcut yaşamın ideal olduğunu düşündüğü tespit edilmiştir.

2. Rakamsal Analiz

On (10) örnek grup (aile) (1955 – 1974 yılları arasında, adanın güneyinden kuzeyine göç nesilden on (10) kişi ve ilgili neslin çocuklarının oluşturduğu sonraki nesilden on (10) kişiden oluşan toplam yirmi (20) kişilik grup) ile gerçekleştirilen mülakatlar neticesinde;

Mülakat gerçekleştirilen ailelerde;

1. Şehit bulunma oranı %50,
2. Esir düşen bulunma oranı %30,
3. Gazi olan bulunma oranı %10'dur.

İkinci kuşağın;

1. Aile içi (üstsoyların aktardığı) sözlü anlatımları; “objektif ve gerçekçi” olarak nitelendirenlerin oranının %50, “milliyetçi” olarak nitelendirenlerin oranının %40 “hasmane” olarak nitelendirenlerin oranının ise %10 olduğu,
2. “1995 öncesinde iki toplumun huzur içerisinde bir arada yaşadığını, ancak 1955 sonrası huzur ortamının söz konusu olamadığını” düşünenlerin oranının %70, “1974 öncesinde, dönem belirtmeksizin huzurlu bir ortak yaşamın olmadığını” düşünenlerin oranının %20 ve “dönem belirtmeksizin 1974 öncesi huzurlu ortak yaşam olduğunu” düşünenlerin oranının %30 olduğu,
3. Kuzeyden güneye geçtiği zaman, “kendi ifadeleri ile”, “tedirgin hissetmeyen”lerin oranının %30, “güvende ve huzurlu hissetmeyen”lerin oranının %30, “tam olarak huzurlu hissetmeyen”lerin oranının %20 ve “huzurlu/mutlu hisseden”lerin oranının %20 olduğu,
4. “Günümüzde, iki toplumun, bir arada huzur içerisinde yaşayamayacağını/iki ayrı bölgede yaşamın daha sürdürülebilir olduğunu” düşünenlerin oranının %80, “eşitlik ve adaletin sağlanması halinde ortak huzurlu yaşamın sağlanacağını” düşünenlerin oranının ise %20 olduğu tespit edilmiştir.

Genel Değerlendirme ve Sonuç

Çalışmada, Kıbrıs Türk ve Rum toplumlarının 1974 öncesi dönemde (1955 yılından sonraki çatışmalar ile birlikte sekteye uğramakla birlikte), söz konusu olan ortak yaşamı ile ilgili olarak, başta toplanan veriler, sınırlı bir grup ile gerçekleştirilen mülakatla ve mülakatlara ilişkin analizler neticesinde ulaşılan sonuçlar, şu şekildedir:

Kıbrıs'ta yaşayan Türk ve Rum toplumları, 1955 yılında EOKA kurulana kadar, huzur ancak Türkler aleyhine eşit olmayan şartlar altında bir arada yaşamlarını sürdürmüş ve bazı örf adetler, yaşam şekilleri, mutfak kültürleri gibi ortak değerlerin de etkisi ile, düşünler, komşuluk ilişkileri vb. çerçevesinde, olumlu ortak paylaşımlarda bulunmuş; ancak 1955 sonrası, 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti kurulana değin, huzur ortamı bozulmuştur. Sadece üç yıl kadar süren Kıbrıs Cumhuriyeti ortaklığında bir nebze de olsa, huzurlu yaşam söz konusu olurken; Kıbrıs Türklerinin, Kıbrıs Cumhuriyeti'nden "dışlandığı" 1963 yılından 1974 Barış Harekatı'nın kapsamında ikinci hareketin tamamlandığı tarihe değin, Kıbrıs Türkleri ciddi kayıplar yaşamış, bu süreç içerisinde Kıbrıslı Türklerin savunma mekanizması kapsamındaki direnişi nedeni ile Kıbrıslı Rumlar da kayıplar yaşamış; bunun doğal bir neticesi olarak da, ortak ve huzurlu yaşam söz konusu olamamıştır. 1974 Barış Harekatı ile birlikte; sayısal olarak Kıbrıs Rum toplumundan daha yüksek olmak üzere, iki toplumdan da kayıplar verilmiştir.

Çalışmada; çalışma kapsamında gerçekleştirilen mülakatlarda yönlendirilmiş olan sorulara, alınan cevaplara ve cevapların analizine yer verilmekle birlikte, mülakat gerçekleştirilen gruplar içerisindeki ikinci kuşak neslin, Rum toplumuna karşı ve hatta Türk – Rum çatışmalarına genellikle kendileri şahit olarak, bu hususları, ikinci kuşak nesle sözlü anlatımlar ile aktarmış ilk kuşak neslin, ağırlıklı olarak milliyetçi yaklaşım içerisinde olmak ile birlikte; ve çoğunluğunda, ailelerinde şehit/shhitler de verilmesine karşın, Rumlara karşı hasmane (düşmanca) bir bakış açısına sahip olmadıkları tespit edilmiştir.

Bu kapsamda, ilk kuşağın, ikinci kuşağa aktarımları, genellikle milliyetçi niteliği haiz olmasına karşın; tarafsız – bağımsız anlatımlarda bulunanlar da bulunmakta; ancak gerek milliyetçi, gerekse tarafsız nitelikteki anlatımlarda, kanaatimizce bilinçli olarak, Rumlara karşı düşmanlık algısı yaratılmamıştır. Bu durum, yaşanan tüm acılara karşın, ilgili grubun, Kıbrıs Türk toplumunun geneli gibi, hümanist ve barışçıl bir bakış açısına sahip olduğunu göstermektedir.

İlk kuşağın, kendisinde iz bırakan yaşanmışlıkları ve ailede şehit olması durumunda, şehitler hakkında bilgi aktarırken; ikinci kuşağın ise, bilincinde yer eden anlatımları ve varsa ailedeki şehitlere ilişkin anlatımları aktarırken, ilgili olayı o an yaşıyormuşçasına duygu halinde değişimler olduğu gözlemlenmiştir.

Gerek ilk kuşak gerekse ikinci kuşak, günümüzde genellikle kuzeyden güneye geçmek ile birlikte; ilgili zamanlarda, ilk kuşak ağırlıklı olarak kendini güvende hissetmezken; ikinci kuşağın bu husustaki algısı, ilk kuşağa oranla, daha olumlu olmakla birlikte; yine de ikinci kuşağın da kendini ilgili zamanlarda tam anlamıyla huzurlu hissetmediği, ancak durumun düşük oranda istisnasının (güneyde kendini tamamen huzurlu hisseden) da olduğu tespit edilmiştir. Ağırlıklı olarak, güneyde huzurlu hissedilmemesi anlaşılabilir. Her ne kadar anlatımlarda düşmanlık aşılmasa da, en tarafsız anlatımda dahi, özellikle ailede şehit verildiği aktarılan bireylerin, ailesinde şehit/shhitler olmasını sağlayan bireylerin ve/veya alt soylarının yaşadığı bölgede kendisini tam anlamıyla huzurlu ve güvende hissedemeyecektir.

Son olarak, ilk kuşağın tamamında, ikinci kuşağın ise ağırlıklı çoğunluğunda, iki toplumun bir arada huzur içerisinde yaşayamayacağı görüşü ve genellikle ideal huzurlu yaşam şeklinin iki bölge (günümüzdeki yapıda) durumdan geçtiği yaklaşımı görülmektedir.

Kaynakça / References

- Akgün, S. (2012). Atatürk Dönemi Türkiye ve Kıbrıs Türk Toplum İlişkileri (1923-1938). *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(1), 1-14.
- Akıncı, B. vd. (2015). Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), Temmuz-Aralık, 58-83.
- Aksoy, Z. (2012). Uluslararası Göç ve Kültürel Değişim. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(20), 292-303.
- Aybay, R. (2010). *Yabancılar Hukuku*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Bölükbaşı, S. (1998). The Cyprus Dispute and the United Nations: Peaceful Non-Settlement between 1954 and 1996. *International Journal of Middle East Studies*, 30(3), 411-434.

- Bulut, Y. & Eraldemir, Z. (2015). Göç Olgusunun Farklı Boyutlarıyla Hatay İli İskenderun ve Dörtyol İlçeleri Ölçeğinde İncelenmesi, *Uluslararası Göç ve Mülteci Sorunun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü Paneli* içinde. 13-38. İstanbul: Umuttepe Yayınları.
- Çakmak, Z. (2008). Kıbrıs'tan Anadolu'ya Türk Göçü (1878-1938). *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 36, 201-223.
- Çarkoğlu, A. & Rubin, M. B. (2005). *Greek-Turkish Relations In An Era Of Détente*. Londra: Routledge.
- Dolunay, A. (2015). *Türk Hukukunda ve Kıbrıs Türk Hukukunda Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi*. İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık.
- Erkan, R. & Erdoğan, Y. M. (2006). Göç ve Çocuk Suçluluğu. *Aile ve Toplum*, 8, 3(9), 79-90.
- Evre, B. (2004). *Kıbrıs Türk Milliyetçiliği: Oluşumu ve Gelişimi*. Lefkoşa: Işık Yayınevi.
- Fedai, A. (2005). Cengiz Topel, *Anılarda Erenköy* içinde (Ed. Arslan Mengüç), 392-395. İstanbul: Bir-Mat Matbaacılık.
- Gazioğlu, C. A. (1994). *Kıbrıs Türk Tarihi, Türk Dönemi 1570–1878*. Lefkoşa: Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi.
- Hasgüler, M. (2007). *Kıbrıs'ta Enosis ve Taksim Politikalarının Sonu*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- İsmail, S. (1992). *Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Doğuşu ve Çöküşü ve KKTC'nin Kuruluşu (1960–1983)*. İstanbul: Akdeniz Haber Ajansı Yayınları.
- Kara, P. & Korkut, R. (2010). Türkiye'de Göç, İltica ve Mülteciler. *Türk İdare Dergisi*, 467, 153-162.
- Özkan, I. (2017). *Göç İltica ve Sığınma Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Öztürk, M. & Altuntepe, N. (2008). Türkiye'de Kentsel Alanlara Göç Edenlerin Kent ve Çalışma Hayatına Uyum Durumları: Bir Alan Araştırması. *Yaşar Üniversitesi Dergisi*, 3(11), 1587-1625.
- Solsten, E. (1993). *Cyprus, a Country Study*. Washington, D.C.: GPO for the Library of Congress.
- Tunç, Ş. A. (2015). Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme. *Tesam Akademi Dergisi*, 2(2), 29-63.
- Ziya, O. (2012). Mülteci-Göçmen Belirsizliğinde İklim Mültecileri. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 99, 229-240.